

сповненій можливостей арені Джордж С. Паттон, Бернард Монтгомері та Ервін Роммель прагнули залишити свій слід.

XIX ст. стало добою великих людей, справжніх велетнів свого часу на світовій арені. Політики і генерали, митці й бізнесмени, дослідники та спортсмени своїми досягненнями викликали захоплення в патріархальному суспільстві. Успішні представники чоловічої статі в епоху конкуренції ставали взірцем для своїх співвітчизників. У 1841 р. філософ Томас Карлайл опублікував працю *On Heroes, Hero-Worship, and The Heroic in History* («Про героїв, поклоніння героям і героїчне в історії»), в якій він стверджував, що «великі люди мусять правити, а інші повинні їх шанувати». ³ Та хоча Карлайл вважав, що «великі» мають бути зразком для молоді, він також припускав, що успішним буде наслідування лише тих людей, які від народження були обдаровані «героїчними» рисами характеру. Щоправда, представники наступного покоління спростували уявлення про те, що здатність індивіда досягати видатних успіхів визначається виключно чинником, який ми тепер знаємо як генетику; на їхню думку, формування лідерів також залежить від середовища, в якому вони народилися. У 1873 р., наприклад, Герберт Спенсер у праці *The Study of Sociology* («Дослідження соціології») висловив думку про те, що ранні соціальні умови формують особистість, світогляд та переконання і що «перш ніж [Велика Людина] зможе *переробити* своє суспільство, суспільство має *зробити* її». ⁴

Отже, Паттон, Монтгомері та Роммель народилися в епоху, в якій домінувало переконання, що «лідерський клас» формують одні лише привілейовані професійні та аристократичні родини вищих верств середнього прошарку суспільства, адже вважалося, що їхні нащадки не лише успадковують найпридатніші для цього гени, а й зазнають позитивного соціального впливу, потрібного для розвитку необхідних рис.

— ■ —

Джордж С. Паттон-молодший народився в заможній родині, яка досягла значних успіхів. За століття до народження Джорджа серед його предків були бригадний генерал Г'ю Мерсер, конгресмен-демократ Джон Мерсер Паттон і син останнього Джордж Сміт Паттон, який разом із сімома своїми братами воював під прапором Конфедерації під час Громадянської війни. Він був видатним лідером, який продемонстрував неабияку особисту мужність, холонокровність і рішучість. Під час командування бригадою в Третій битві під Вінчестером у вересні 1864 р. 31-річний Джордж Сміт Паттон отримав смертельне поранення. Його поховали поряд із братом, Воллером Тейзвеллом Паттоном, який помер від ран під час атаки Пікетта під Геттісбургом в липні попереднього року, командуючи 7 Вірджинським піхотним полком.

Історії їхнього героїзму та самопожертви були добре відомі чотирьом дітям Джорджа Сміта Паттона, в тому числі Джорджу С. Паттону. В цей час збідніла сім'я жила в Каліфорнії; мати, Сьюзен, зуміла прищепила дітям уявлення про справжні цінності. Життєві принципи місіс Паттон, в основу яких було покладено лояльність, працьовитість і дисципліну, стали в пригоді її синові під час його навчання у Військовому інституті Вірджинії (VMI) в середині 1870-х рр. Там Джордж став офіцер-кадетом — найстаршим за званням у своєму класі, а потім повернувся до Каліфорнії, щоб вивчати право. У 1884 р. він склав адвокатський іспит і одружився з Рут Вільсон. Ця дівчина була дочкою покійного Бенджаміна Вільсона, одного з батьків-засновників Каліфорнії, першого обраного мера Лос-Анджелеса, великого землевласника й успішного бізнесмена. Джордж і Рут виростили двох дітей у чудовому маєтку Бенджаміна під назвою «Лейк Вайн'ярд». Перша дитина подружжя, син, який народився 11 листопада 1885 р., отримав традиційне для сім'ї Паттонів ім'я: Джордж.

Дитинство Джорджі, як називали в сім'ї Джорджа Паттона-молодшого, та його сестри Енн (відомої як Ніта) було ідилічним. Діти насолоджувалися свободою, досліджуючи сільську місцевість, катаючись верхи та роблячи все, що їм заманеться. Вони були

щасливими, не підозрюючи, що їхній батько пожертвував своєю успішною юридичною кар'єрою, щоб керувати імперією Вільсона, яка на той час вже занепадала, і постійно намагався підтримувати стиль життя своєї сім'ї, що включав часті й пишні розваги для гостей у їхньому великому маєтку, де були і слуги, і стайні.

Одна гостя стала в цьому маєтку постійним «предметом обстановки» і всіляко намагалася домінувати в сім'ї. Сестра Рут Енні, або «Ненні», як її називали родичі, була тиранічною старою дівою. Вона швидко стала центром впливу на маленького Джорджа, якого постійно опікувала, так ніби він був її власною дитиною. Батьки хлопчика терпіли це не в останню чергу тому, що Ненні була чудовим стимулятором уяви Джорджа, заохочуючи його до рольових ігор з вигаданими персонажами, відомими із творів Гомера, Скотта, Кіплінга та Шекспіра, а також з історичними постатями, включаючи Олександра Македонського, Наполеона Бонапарта, Роберта Е. Лі та Стоунвола Джексона.⁵ Перш ніж відправити сина до школи, батьки вирішили дати йому неформальну освіту, й саме тоді підтвердилися деякі раніше виявлені проблеми з читанням, письмом і правописом 11-річного хлопчини.

Біографи Паттона розходяться в думках щодо причини цих труднощів у навчанні: одні стверджують, що вони були результатом дислексії, тоді як інші просто вважають їх наслідком пізнього початку шкільного навчання.⁶ Та якою б не була причина, Джордж мусив знайти шляхи, щоб виправити ситуацію, і він значною мірою досягнув успіху. Хоча із правописом у нього так ніколи й не склалося, Джордж С. Паттон-молодший став здібним літератором і ненаситним читачем. Проте відсутність у нього освітньої «нормальності» та брак ранньої соціалізації з іншими хлопчиками у формально структурованому середовищі навчального закладу призвели до того, що у перші роки навчання в школі Джордж мав статус «особливого», а отже, він був вразливим для однолітків, які цькували всіх, хто був не схожий на них. Як наслідок, хлопчина почувався у школі загальмованим дурником і аутсайдером, а це, в свою чергу, викликало у нього потребу в схваленні, заспокоєнні

та визнанні.⁷ Ці обставини також підживлювали палке бажання Джорджа будь-що досягти успіху і — це було для нього дуже важливо — не зганьбити ім'я своєї родини. Розумний хлопчик, який усвідомлював цінність наполегливої праці, з часом зміг успішно керувати своїми складними стосунками з однолітками за допомогою слів. Вже у 16 років він почав готуватися до того, щоб здобути омріяне місце у Військовій академії США у Вест-Пойнті.

На той час Вест-Пойнт готував невелику кількість офіцерів армії США, однак непропорційно велика кількість його випускників отримувала з часом найвищі звання.⁸ Навчаючись у Вірджинському військовому інституті, Паттон готувався до складних вступних іспитів, а його батько заходився залучати своїх агентів впливу, щоб вибороти для сина єдину номінацію на вступ до Вест-Пойнта, яку щороку мав можливість призначати його сенатор — на той час це був Томас Р. Бард. Мобілізація зусиль на виконання цього завдання і самопожертва з боку обох Джорджів увінчалися успіхом: у березні 1904 р. Паттон склав вступний іспит, а невдовзі Бард призначив 18-річному юнакові номінацію. Цей успіх зміцнив переконання Джорджа, що завдяки дисципліні, працьовитості та правильним зв'язкам він зможе досягти всього, чого забажає. Влітку хлопець написав батькові, що твердо вирішив стати генералом; при цьому він додав: «Я зроблю все можливе, щоб досягти того, що я вважаю, може, й помилково, своїм призначенням у житті».⁹

Водночас Джордж розумів, що 4-річний курс навчання у Вест-Пойнті стане суворим випробуванням для його тіла і розуму, а також формуючим досвідом. Навчальна програма була дуже академічною з акцентом на математиці, природничих науках і техніці (на превеликий жаль Паттона, в академії не було спеціального курсу з військової історії й нічого з піхотної тактики), всі предмети викладали в сухому безпристрасному стилі військові, що не мали відповідного практичного досвіду.¹⁰ Академія аж ніяк не сприяла розвитку критичного мислення: це була школа зубріння, де на першому місці стояли дисципліна і муштра. Джордж не мав жодних труднощів зі стройовою підготовкою, але поглинання величезної

кількості знань, необхідних для складання іспитів, виявилось для нього вельми складним завданням. Ба більше, попри палке бажання стати лідером, він виявив, що Вест-Пойнт пропонує мало можливостей для особистісного розвитку. Вважалося, що юнаки, яких туди прийняли, *вже* можуть бути ефективними лідерами. Перший («плебейський») рік «славився» дідівщиною — знущаннями над першокурсниками з боку старших курсантів, які мали на меті зламати найбільш незалежних і допомогти персоналу виявити тих, хто не зміг проявити необхідний стоїцизм. Відтак Вест-Пойнт випускав стійких, витривалих, дисциплінованих офіцерів із міцними академічними знаннями, але мало обізнаних із військовою службою і зі слабким уявленням про лідерство. Наприклад, Джордж Маршалл, майбутній начальник штабу армії США, пізніше визначив академію як таку, що мала негативний вплив на армію, бо переважно вчила, «як віддавати команди й мати крутий і вражаючий вигляд»; більше того, курсантам «здебільшого доводилося черпати знання про лідерство та командування зі... знущань над так званими плебеями». ¹¹

Вест-Пойнт дуже відрізнявся від комфортного світу, в якому Паттон жив раніше, світу, де приймали його слабкості, задовольняли вимоги, а його нетерпимість не викликала заперечень. Тому вразливий і вайлуватий Джордж не користувався прихильністю колег-кадетів, яких він висміював, називаючи «дрібними людями» і «недоджентльменами», а ті у відповідь жорстоко над ним знущалися. ¹² Отже, він залишався аутсайдером, позбавленим як близької дружби, яку захолював Вест-Пойнт, так і визнання його талантів, на яке звик покладатися ще в дитинстві. Паттон почувався чужим серед здібних, яскравих і здорових однолітків, які насолоджувалися товариством один одного, про що свідчать його листи батькові. В одному з них, написаному наприкінці 1904 р., він скаржився: «Я — безхарактерний, лінєвий, дурний, але амбітний мрійник, який виродиться в третьорозрядного молодшого лейтенанта, що ніколи не командуватиме чимось більшим, аніж взвод». ¹³ Такі листи юнак найчастіше писав, переживаючи стрес

або невдачу, а це означало, що найбільше їх надійшло до Каліфорнії наприкінці першого року навчання, коли він, проваливши іспит із математики, змушений був залишитися на другий рік.

Від народження наполегливий і тому переконаний, що не закінчити Вест-Пойнт — це неприпустимо, впертий юнак подвоїв свої зусилля. У маленькому чорному блокноті, який він вже в ранзі офіцер-кадета при звичаївся носити в кишені, щоб записувати свої думки, його перший запис був коротеньким: «Здохни, але зроби». ¹⁴ Протягом наступних років навчання академічні показники Паттона то падали — це траплялося часто, — то покращувалися, причому йому вдавалося домогтися цього безпосередньо перед іспитами. Однак теплі стосунки із колегами-курсантами він так і не налагодив. Коли навесні 1906 р. його підвищили у званні до другого капрала, надмірна старанність Паттона і його здатність викликати роздратування невдовзі призвели до того, що його розжалували до шостого капрала. Це стало для юнака важким досвідом і змусило задуматись, що він робить не так, але згодом звання йому повернули. Керівництво Вест-Пойнта продемонструвало, що цінує його військову вправність, і на третьому (випускному) курсі він вже став старшим сержантом, а потім був призначений на посаду, якої прагнув найбільше: полкового ад'ютанта. Паттон був ефективним на кожній із цих позицій, але ніколи так і не здобув популярності, бо любив карати своїх товаришів за дрібні проступки і вихвалитися, що до 30 років стане генералом. У квітні 1909 р. на звороті бібліотечного підручника він написав (але не закінчив) перелік «якостей великого генерала»:

1. Тактична агресивність (любить воювати).
2. Сила характеру.
3. Незмінність мети.
4. Здатність брати на себе відповідальність.
5. Енергійність.
6. Міцне здоров'я та сила.
7. _____ ¹⁵

На той час, коли Паттон писав ці слова, він вже вирішив, що, як і знамениті полководці, носитиме маску авторитарного командувача. Ця маска, на його думку, випромінюватиме авторитет, якого в іншому випадку не вистачало б, і наділятиме привабливістю й аурою, що зроблять його лідерство незаперечним. Однак у випадку Джорджа ця маска була б не стільки засобом зміни образу, скільки методом компенсувати його недоліки як лідера — насамперед, слабку здатність завойовувати повагу підлеглих. Однак, напускаючи на себе те, що його біограф Карло д'Есте назвав «авторитарністю воїна-мачо»,¹⁶ Паттон залишався не в ладах з іншими офіцер-кадетами, особливо в разі їх незгоди.

У червні 1909 р. Паттон закінчив навчання в академії 46-м у класі зі 103 курсантів, продемонструвавши пристойну, але не вражаючу успішність, незважаючи на великі амбіції. Він вступив до кавалерії, традиційної й ефектної структури, що добре підходила для вправного вершника, який з дитинства захоплювався молодецькою хвацькістю воїнів на конях. Після отримання первинного офіцерського звання Паттон зіткнувся з нагальним викликом: досягти того, до чого його явно не підготували у Вест-Пойнті, — здатності вести за собою солдатів у польовій армії. Впродовж п'яти років навчання в академії він лише зрідка бачив солдата строкової служби і не отримав навіть найпростіших військових навичок, включаючи стрільбу.¹⁷ Як наслідок, коли Паттон прибув у Форт-Шерідан, штат Іллінойс, у вересні 1909 р., щоб розпочати свою першу службу на посаді молодшого лейтенанта в 15 кавалерійському полку, його підлеглі були невдоволені владністю і надмірною авторитарністю свого командира. Натомість йому вочевидь бракувало практичних навичок. Для Паттона було вкрай важливо *чимшвидше* засвоїти якомога *більше* професійних знань і в цьому процесі налагодити міцні стосунки зі своїми унтер-офіцерами.

Втім, проблема погано підготовлених молодших офіцерів була лише однією з багатьох в американській армії, що продемонструвала значні недоліки у боездатності під час Іспано-американської війни (1898) та Філіппінсько-американської війни (1899–1902).

Програма модернізації, розроблена в підсумку для подолання цих недоліків, мала добрі наміри, але невеликий бюджет. Армія США з її 85 тис. офіцерів і солдатів, розкиданими по безлічі невеликих занедбаних гарнізонів, на той час, коли почалася військова кар'єра Паттона, залишалася деморалізованим і роздрібненим військом.¹⁸

А втім, реформа мала на меті перетворення армії зі застарілої прикордонної поліції на щось придатне для новопосталої нації, міць і прагнення якої неухильно зростали. Структурні зміни, що відбулися після запровадження реформ, означали, зокрема, створення дивізійних формувань, які робили армію здатною до швидкого розгортання в разі потреби. Прогресу також вдалося досягти у 1903 р., коли було створено генеральний штаб, що мав здійснювати планування, дослідження та координацію військової діяльності під егідою начальника штабу армії США, професійного керівника служби. Це була ініціатива, завдяки якій армія покращила свій професіоналізм і організацію, чого їй так довго бракувало. Окрема увага приділялася розвитку офіцерського складу, покликаного краще готувати військових до конкретних етапів кар'єри.

Програма модернізації армії включала курси, які проводилися в гарнізонних і галузевих училищах, в коледжі штабу в Форт-Лівенворті, штат Канзас, і в нещодавно створеному Військовому коледжі Збройних сил США у Вашингтоні.¹⁹ На рубежі століть також було запроваджено сучасну систему управління кар'єрою офіцерів, що передбачала відповідальність за їх просування по службі, призначення і бойові відрядження, а також за ротацию штабних і командних призначень, які супроводжувались періодичною професійною підготовкою. Всі ці зміни стали значним кроком вперед у професіоналізації армії США і, зрештою, давали значну перевагу таким амбітним, енергійним і талановитим офіцерам, як Джордж Паттон.

Та попри зміни, що відбувалися в армії наприкінці першого десятиліття ХХ ст., Форт-Шерідан залишався маленьким і занепалим кавалерійським аванпостом за 48 км на північ від Чикаго, де дислокувався загін «К» 15 кавалерійського полку. Солдати служили під керівництвом капітана Френсіса Маршалла — терплячого,